

Geologie, fauna a flora na katastru obce Dolního Újezda

Jan Štěpán

Dolní Újezd se nachází v přírodním útvaru Moravská brána „Porta Moravica“, což je nízká protáhlá tektonická sníženina, dělící masív České vysočiny (západní Sudetská soustava) od začínajících výběžků Karpat (východní Karpatská soustava). Oblast je zajímavá prolínáním rostlinných a živočišných druhů obou soustav. Vesnice se nachází v nadmořské výšce cca 276 – 330 m n. m. (střed obce cca 285-288 m n. m.) v zeměpisné šířce 49° 32' 45“ a délce 17° 32' 06“ (střed obce). Újezd spadá pod Oderské vrchy náležející k jihovýchodní části Nízkého Jeseníku. Ploché pahorkatiny zvrásněných kulmových vrstev jsou zde vyplněny neogenními sedimenty se zbytky morén a rozsáhlými sprašovými pokryvy, které jsou na mnoha místech využitelné jako cihlářská hlína. Moravskou branou vedla také známá jantarová stezka spojující Pobaltí s Římskou říší a často tu přecházela vojska v rámci vojenských tažení. Dolní Újezd se nachází v její jižní části nazývané také Bečevská brána či úval odvodňované řekou Bečvou, a to potokem Lubeň (Lubina, Tupecka)¹, který pramení v lesích nad Dolním Újezdem. V kamenech zdejších lomů byly kdysi nalezeny křišťály a v pyritu, který se zde vyskytuje, je obsaženo malé množství zlata.² Jinak se zde vyskytuje převážně drobový pískovec místy s křemennými žilami, slepence, jílovité břidlice (místně šifr) a vápence. V části Galička se těžil pískovcový kámen na stavbu většiny domů a kostela a nepálené cihly (vepřovice) se zhotovovaly na pastvinách v Koutě.³

Ves leží v mírně teplé klimatické oblasti, která se vyznačuje těmito průměrnými hodnotami: 40 – 50 letních dnů o teplotě 25°C a více, 140 – 160 dnů s teplotou 10°C a více, 110 – 130 mrazových dnů, kdy je minimální teplota nižší než 0°C a 30 – 40 ledových dnů, kdy je maximální teplota nižší než 0°C. Průměrný počet dnů se sněhovou pokrývkou je cca 50 – 80 dnů. Vegetační doba má průměrnou délku 140 - 160 dní v roce a srážkový úhrn v tomto období činí 400 – 450 mm. Mrazivých dnů je v roce průměrně 110 – 130, srážkový úhrn v zimním období 200 – 250 mm a průměrný počet dnů, ve kterých leží sněhová pokrývka, je 60 - 80 za rok. Nejsilnější a nejčastější větry vanou od jihu, jihozápadu a severu.⁴

Převládají zde pole a louky na převážně hlinitých půdách, obsah humusu se pohybuje v rozmezí 2 – 3 % a jedná se o půdy středně bohaté na minerály. Z nejběžnějších teplomilných rostlinných druhů se na katastru vyskytují kokořík lékařský, voskovka menší, bedrník obecný, mochna jarní, devaterník penízkovitý, krvavník menší, sveřep vzpřímený, pupava obecná a bezplodá či pryšec chvojka. Na jižních svazích se vyskytují převážně suchomilné rostliny, jako vřes obecný, pavinec horský, tolita lékařská, jetel rolní, zlatý a ladní, bukvice lékařská, chvostenka plazivá, popenec břechťanovitý, černohlávek obecný, jestřábník chlupáček, starček rokytolistý, řebříček obecný, vratič obecný, zvonek broskvolistý, řepkovitý a rozkladitý, ocún jesenní, černýš hájní a světlík lékařský, vemeník dvoulistý, štírovník růžkatý, kozinec sladkolistý, čičorka pestrá a zlatobýl kanadský. Na vlhčích místech je to vitod obecný, sádec konopáč či pcháč zelinný.⁵

V lesní druhové skladbě převládají dubobukové porosty s příměsí habru. Vyskytuje se zde též bříza, a v jehličnatých porostech borovice lesní, smrk a modřín. Ze soupisu polesí kolem roku 1776 se v lesích nad Újezdem vyskytovaly převážně duby, buky a jedle obklopené roštím. V lesích se většinou vyskytuje abnormální množství hub. Jako příklad uveďme klouzek modřínový, hřib žlutomasý (tzv. babka), klouzek sličný, pestřec obecný a bradavčitý, bedla vysoká, pavučinec psí a příbuzný, křemenáč osikový, kozák březový, hřib hnědý (tzv. panščák), pošvatka obecná a plavá, z holubinek např. kolčaví, bukovka, jahodová, olivová, révová, odbarvená, brunátná, Turkova, nelesklá či lesklá, hřib dubový, borový, smrkový a dutonohý, žampion polní, ovčí a lesní, ryzec pravý, kravský, dubový a peprný,

čirůvka kravská a buková, hnojník obecný, nasetý a třpytivý, penízovka sametonohá, dubová, nahloučená a kuželovitá, václavka obecná, smrž obecný a špičatý, liška obecná a kuřátka žlutá, pýchavka obecná, hnědá a huňatá. Z nejedlých či jedovatých je to hřib satan, muchomůrka obecná (červená), šedivka, růžovka, zelená a tygrovaná, zvonovka jarní a kuřátka sličná.⁶

Ze zvěře vyskytující se v okolí Dolního Újezda (tedy nikoliv jen na území honitby Dolní Újezd) uvedme kupř. tuto:⁷

Ptáci: Čáp bílý - v roce 1998 se tři mládřata zabila o dráty elektrického vedení. V roce 2001 zde byl pár bez mládřat - hnízdo v dubnu shořelo; bylo sice postaveno nové, ale s neoplozenou snůškou. Havran polní, holub doupňák, jestřáb lesní, káně lesní, káně rousná, kopřivka obecná, koroptev polní, v 60. letech bývala běžná křepelka polní, krahujec obecný, krkavec velký, moták pochop, poštolka obecná, racek chechtavý, sojka obecná, volavka popelavá, sova pálená, sýček obecný a výr velký. Dále je to např. bažant obecný, hrdlička zahradní, holub hřivnáč, kachna divoká, lyska černá, straka obecná, kavka obecná, sojka obecná, špaček obecný, vrána obecná, zřídka havran polní, dlask obecný, zvonek zelený, stehlík obecný, zvonohlík zahradní, pěnkava obecná, vrabec domácí, strnad obecný, koňadra obecná, lejsk šedý, pěnice černohlavá, sedmihlásek, drozd zpěvný, kos černý, rehek zahradní, červenka obecná, vlašťovka obecná, jiříčka obecná, datel černý, strakapoud velký, kukačka obecná.

Vyskytuje se zde také netopýr ušatý, ale jediné rozsáhlejší nocoviště má jen v kostelní věži. Z hadů a plazů se běžně vyskytuje ještěrka obecná a zelená, užovka obecná, slepýš obecný a vzácně zmije. Kolem potoka či v mokřinách je možno zastihnout skokana zeleného a hnědého, ropuchu obecnou, rosničku zelenou či mloka skvrnitého. V roce 1912 zde byla spatřena želva evropská. Dříve bylo možno v Lubeni spatřit kaprovité potoční rybky, vzácněji pstruha potočního, raka říčního a čolka obecného.

Druhy zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem: daněk skvrnitý, jelen evropský zde byl vysazen v letech 1951-4 v počtu sedmi kusů z vojenského újezdu Plumlov a k opětovnému vysazení došlo před rokem 1970, jelenec běloocasý, jezevec lesní, kuna lesní a skalní, liška obecná, ondatra pižmová, vyskytovala se zde také kolčava. Jako vzácnost lze uvést, že v roce 1950 byla u nedalekého Velkého Újezda odchycena kočka divoká. Muflon byl vysazen v letech 1954-5 v počtu sedmi kusů u Bohuslávské boudy,⁸ prase divoké, v roce 1970 došlo k velkému přemnožení, takže byl povolen větší odstřel zvěři, v poslední době došlo opět k přemnožení a např. v roce 2005 byla na Skokách spatřena na jednom místě dvě stáda o šesti a sedmi kusech, srnec obecný - např. v 60tých letech létal na bochořské letišti ministr obrany Martin Dzúr a vojenské návštěvy, kteří pak s bochořským hajným Stanislavem Dunajem jezdili do bohuslávské obory střílet srnčí zvěř,⁹ tchoř tmavý a zajíc polní (na konci prosince probíhá pravidelně odchyt živých zajíců).

¹ SOKAP, fond NŠ DÚ, kronika č. 1, s. 13.

² Burkart, Eduard: *Moravské nerosty a jejich literatura*. Praha 1953, s. 209. ZAOPO, fond Antonín Frel, kart. č., zpráva doc. Dr. Karla Zapletala Brno.

³ Obecní kronika, s. 487.

⁴ Šindler, Petr: *Moravská brána – nejvýhodnější severo-jihní trasa Evropy (geografická charakteristika)*. In: Sborník referátů konference VI. Transevropský multimodální tranzitní koridor, Ostrava 1999, s. 20 – 21.

⁵ ZAOPO, fond Antonín Frel, kart. č. 18, inv. č. 447, zpráva Dr. Pospíšila a pana Hellera Brno. Za upřesnění děkuji společnosti Rozmarín.

⁶ Tamtéž, zpráva Bohumíra Hellera Brno. Dále pozorování pánů JŠ a PŠ, kterýmž tímto děkuji za upřesnění.

⁷ ZAOPO, fond Antonín Frel, kart. č. 13, inv. č. 399. Matějka, František: *Myslivost na Lipensku*. In: Lipník nad Bečvou město a okres, Lipník 1933, s. 132-133. ZAOPO, fond Antonín Frel, kart. č., zpráva o stavu zvěře. „Jelení a mufloní zvěř v lesích Oderských vrchů“. časopis O nás pro nás č. 5, červen 1965 Dolní Újezd, s. 2.; Zákon o myslivosti ze dne 27. listopadu 2001 č. 449/2001 sb. §2 pís. c) a d). Za informace a upřesnění děkuji panu M.H. ze Staměřic.

⁸ Žurek, František: *Bohuslávky průvodce historií a současností*. Bohuslávky 2004, s. 64. Autor zde uvádí, že poprvé byl doložen zastřelený muflon u Bohuslávky v roce 1976.

⁹ Za informaci děkuji panu Stanislavu Lapčkoví.